

هر مدرسه يك ابتكار

برنامه‌درسی ملی عامل بیداری معلم و حامی تحول بنیادین نظام آموزشی

معلمان ارجمند، همان‌طور که می‌دانیم، از اول مهر ماه سال جاری، برنامه‌درسی و تربیتی جمهوری اسلامی ایران، هم‌سوسو با برنامه‌درسی ملی، در پایه‌اول دوره‌ابتدایی به مرحله‌اجرا درآمده است و به یاری خدا، این برنامه به تدریج همه پایه‌های تحصیلی را از ابتدایی تا پایان دوره متوسطه پوشش خواهد داد. برنامه‌درسی ملی، الگوی تازه‌ای از برنامه‌درسی ارائه می‌دهد و برای کارشناسان برنامه‌ریزی درسی و کارگزاران تربیتی و آموزشی، حکم نقشه راه را دارد، از این رو، مدارس می‌توانند تا پیاده شدن کامل این برنامه در بقیه پایه‌های تحصیلی، از این فرصت زمانی استفاده کنند و فعالیت‌هایی را برای هم‌سوسو سازی برنامه‌های درسی مدارس برای ایجاد تحول در رویکردهای آموزشی و تربیتی خود، می‌توانند متناسب با مطالبات برنامه‌درسی ملی، به خودسازی، خودرهبری و کسب مهارت‌ها و تجربه‌های جدید بپردازند. نخستین گام مهم در این راه، مطالعه و تحلیل چشم‌اندازها، اهداف و اصول حاکم بر برنامه‌درسی ملی، شناخت و تسلط کامل بر راهبردها و اقداماتی عملی از این دست در مدارس، آگاهی، توانمندی، خودباوری و خلاقیت معلمان و مدیران و سایر کارگزاران آموزشی را افزایش می‌دهد و آن‌ها می‌توانند با اعتماد به نفس و علاقه درونی، به گونه‌ای مطلوب و ابتکاری هدف‌های آموزشی خود را هماهنگ و هم‌سوسو با اهداف برنامه‌درسی ملی توسعه دهند. بدون شک، اکثر معلمان همواره وظایف و تکالیف روزانه خود را بر حسب عادت، دستورالعمل و تجربه جاری انجام می‌دهند. ولی اجرای کارهای بزرگ و خطیر در سطح گسترده، به منظور دستیابی به نگرش جدید و ایجاد تحول در نظام آموزشی، از عهده هر کسی به تنهایی بر نمی‌آید؛ زیرا لازمه انجام این نوع کارها، علاوه بر داشتن علاقه، ایمان، صداقت و شایستگی فردی، مستلزم مشارکت عمومی، تدبیر و خردجمعی است. به همین خاطر، برای اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های درسی و تربیتی جدید، معلمان و مدیران هر یک از مدارس همه باید با هم کار کنند و متناسب با اهداف برنامه‌درسی ملی و چشم‌اندازهای خاص راهبردهای یاددهی و یادگیری، مهارت و تجربه لازم را به دست آورند و در این زمینه آن‌قدر توانمند شوند که بتوانند در مواجهه با مشکلات ناخواسته و پیش‌بینی نشده، قد علم کنند و راه‌حل مناسبی ارائه دهند.

آموزشی کوتاه‌مدت، از طرف نهادهای مسئول در آموزش و پرورش است که اهمیت و ضرورت برگزاری آن بر کسی پوشیده نیست ولی برای درک عمیق روح برنامه‌درسی ملی و توانمندسازی معلمان در پیاده کردن اهداف و چشم‌اندازهای آن، به ویژه در قالب راهبردهای نوین آموزشی، لازم است فعالیت‌های علمی و عملی مکمل، در شرایط واقعی کلاس درس و مدرسه انجام شود. این فعالیت‌ها باید به یک موضوع یا محوری مشخص از برنامه‌درسی ملی محدود باشد و بر جنبه کاربردی و ابتکاری آن بیشتر تأکید شود؛ به طوری که مدیر، معلمان و کارکنان آموزشی مدرسه، همه بتوانند آگاهانه و با هم در خودسازی، خودآموزشی و هم‌اندیشی مشارکت کنند و تجارب جدید و مفیدی به دست آورند که قابل اجرا و ارائه مجدد باشند. این حقیقت را قبول کنیم که در اجرای هر برنامه گسترده، همه اهداف و نیازها را نمی‌توان در قالب برنامه یک دوره آموزشی کوتاه‌مدت قرار داد، ولی با تشکیل کارگاه‌های موردی مستمر در هر مدرسه، می‌توان با هم‌یاری

منصور ملک عباسی
کارشناس برنامه‌ریزی
و تألیف کتب درسی

کارگزاران آن مدرسه، بسیاری از تردیدهای علمی و مشکلات راهبردی را از بین برد و برای بسیاری از سؤال‌ها و جزئیات برنامه پاسخ ابتکاری و خلاق پیدا کرد. از این طریق، ارزش واقعی برنامه درسی ملی معلوم و تأثیر آن در ایجاد نگرش جدید معلمان نسبت به برنامه درسی ملی عمیق‌تر می‌شود. به طوری که همه متوجه می‌شوند اولاً اهداف و چشم‌اندازهای برنامه درسی ملی بسیار فراتر از آموزش صرف مطالب درسی و علمی است؛ و ثانیاً خروجی این برنامه، تربیت انسان‌هایی است عاقل و بالغ و رشید که می‌توانند کارها و تصمیمات خود را با موازین عقلی و تفکر، ایمان، علم و عمل نیکو، استدلال و منطق انجام دهند. در حقیقت، تحول واقعی زمانی در نظام آموزشی ما تحقق پیدا می‌کند که همه مدیران و معلمان از طریق تمرین و عمل، روح برنامه درسی ملی را به خوبی درک کنند و با همکاری و همیاری صمیمانه برای توسعه و اجرای برنامه درسی ملی بکوشند. یکی از مطمئن‌ترین، مناسب‌ترین و سریع‌ترین روش‌ها این است که کارکنان هریک از مدارس با مشورت و توافق قبلی، روی یکی از موضوعات اصلی برنامه درسی ملی و یا روی یکی از محورها و مؤلفه‌های یک موضوع اصلی، کارگروهی انجام دهند و روش، نتیجه کار و ابتکارات خود را از طریق مجلات رشد در معرض نقد و بررسی و چالش معلمان کشور قرار دهند؛ تا هم یاد بگیرند و یاد دهند و هم بر اعتبار مدرسه خود بیفزایند.

واقعیت این است که بسیاری از مدارس، سال‌هاست در زمینه‌های پرورش استعدادهای خاص دانش‌آموزان، آموزش معلمان، اجرای برنامه پژوهش‌های دانش‌آموزی، کیفیت بخشی به روش‌های تدریس و ارزشیابی، آموزش مهارت‌های مطالعه، ساخت وسایل علمی و آموزشی، استفاده از فناوری‌های جدید به ویژه کار با رایانه و... کارکرده و ابتکارات و خلاقیت‌های ارزنده‌ای را ارائه داده‌اند. این فعالیت‌ها در عین حال که خودجوش و بسیار جالب بوده‌اند، ولی بهره‌گیری از آن‌ها، غالباً در محدوده همان مدرسه مبتکر، باقی مانده است. در حالی که می‌توان این فعالیت‌های ارزنده را متناسب و هم‌سو با برنامه درسی ملی هماهنگ کرد و به امکان استفاده از نتایج آن در همه مدارس کشور عمومیت داد. از این طریق، هم سرعت پیشرفت ما افزایش می‌یابد و هم منابع غنی و ارزنده‌ای در اختیار فعالان آموزشی و تربیتی قرار می‌گیرد که دسترسی به آن‌ها از راه پژوهش‌های علمی شاید سال‌ها طول بکشد. به عبارت دیگر، مجموعه ابتکاراتی که از این طریق از مدارس ایران به دست می‌آید، گنجینه‌ای گرانبهایی خواهد بود که در برنامه‌ریزی درسی، آموزش دوره‌های کوتاه‌مدت معلمان، تألیف کتاب‌های درسی، مطالعات و تحقیقات مراکز علمی، تکمیل و اصلاح برنامه درسی ملی و... بسیار کارآمد و اثربخش خواهد بود. اگر در این کار، هریک از مناطق آموزش و پرورش در انتخاب موضوع و محورهای مورد نظر با مدارس مشارکت کنند و برنامه‌های اجرایی خود را برای ترغیب و تشویق سایر مناطق آموزش و پرورش کشور منتشر کنند و زمان معینی را برای ارائه کارهای ابتکاری و نمونه خود اعلام کنند جنب و جوش و فرهنگ‌سازی بیشتری در مدارس ایجاد خواهد شد. هم‌چنین، هریک از مناطق آموزش و پرورش می‌توانند از طریق کمیته برنامه درسی ملی، برنامه‌ها و پروژه‌های ابتکاری مدارس را کنترل و هدایت کنند.

به هر حال، سال ۱۴۰۰ در پیش است. باید کاری کرد کارستان. تجربه نشان داده است که انجام این‌گونه فعالیت‌های گروهی و عملی جنب‌وجوش تازه‌ای را در مدرسه به وجود می‌آورد، دانش و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان متحول می‌شود و نگرش آن‌ها در جهت وضع مطلوب تغییر می‌کند، خلاقیت‌ها و ابتکارات در مدرسه شکوفا می‌شوند و اعتماد به نفس، امید و انگیزه تلاش در معلمان قوی‌تر می‌گردد.

به نظر می‌رسد، تداوم این‌گونه جنب‌وجوش‌ها در مدارس برای اجرای موفقیت‌آمیز برنامه درسی ملی، از طریق فعالیت‌هایی مانند «هر مدرسه یک ابتکار» تا پایان پیاده‌شدن برنامه درسی ملی در تمام پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی، اقدامی بسیار مهم و ضروری باشد.